

POSLANICA OB KULTURNEM PRAZNIKU SINDIKALNE KONFEDERACIJE GIOSA-ZASUK

Umetnost je vse bolj hobi za bogate!

Prekarno delo se je rodilo v ustvarjalnem sektorju, in ustvarjalci smo tisti, ki ga moramo ubiti.

Še ne tako dolgo nazaj je bila Slovenija ena najbolj sindikaliziranih držav v Evropi. V začetku 90-ih je bilo kar 2/3 vseh delavk in delavcev včlanjenih v sindikate, ki so predstavljali dinamičen del civilne družbe. Leta 1992 je 400.000 delavcev sodelovalo v splošni stavki in paraliziralo državo, do konca desetletja pa se je v povprečju odvijalo okoli 100 stavk na leto. Množični protivladni shodi, manifestacije na trgih, blokade in velikanske praznične povorke ...
... vse to, kar danes povezujemo s študentskimi gibanji in nevladniškim aktivizmom, je bilo nekoč v domeni organiziranega delavstva.

Danes ima sindikalno izkaznico le še vsak peti zaposleni, stavke in protesti pa so nadvse redki pojav. Razlogov za to je veliko: sindikalni vodje so šli z ulic za pogajalske mize, vse bolj so se fragmentirali po panogah in se začeli pogajati vsak zase na škodo skupnih bojev... Med vsemi razlogi za zaton delavskega organiziranja pa nedvomno prednjači pojav *fleksibilizacije dela*. Vstop v Evropsko unijo je prinesel neoliberalne reforme "trga dela", ki so skrnhale nekdanjo varnost in k nam prinesle kratkoročne zaposlitve, agencijsko delo in, seveda, samostojno podjetništvo. Generacija delavcev, ki so še bili sindikalno organizirani, se je vsako leto znašla v družbi več zunanjih pogodbenikov, študentskih in sezonskih delavcev, ki v sindikatu niso našli mesta. **Trenutno je v takšnih atipičnih delovnih razmerjih več kot 40 % delavcev, moč sindikatov pa kopni sorazmerno s porastom neorganiziranega prekariata.**

A zakaj vas na kulturni praznik morimo z analizami slovenskega sindikalizma? Prvič zato, ker je stopnja sindikaliziranosti eden najpomembnejših faktorjev pri razvoju kulturnega življenja. Nam ne verjamete? Ozrite se po državah Vzhodne Evrope, ki so v 90-ih doživele neoliberalno šok terapijo in posledično oligarhizacijo - državah, ki niso imele močnih sindikatov, da bi branili javno šolstvo in zdravstvo, reševali socialno državo in zavirali privatizacijo. Med tranzicijo je bila njihova civilna družba izstradana, mediji komercializirani, javno šolstvo zdesetkano, umetniška prizorišča prodana, med revnimi in bogatimi pa je čez noč zazeval prepad ... Kdo se bo v takšnih okoliščinah ukvarjal z umetnostjo? Ustvarjalcem je ostala zgolj bitka za "preživetje na trgu", kultura pa je postala privilegij otrok iz premožnih družin.

Nič drugače ne bi bilo pri nas, saj so osamosvojiteljske klike komaj čakale, da razprodajo državo in si razdelijo vsaka svoj kos pogače. Načrte jim je prekrizalo delavstvo. Kajti vsakič, ko je vlada poskušala privatizirati podjetja, klestiti plače ali socialne pravice, je dobila pred vrata množice besnih "proleterov". Nobenega dvoma ne more biti, da je prav sindikalna bojevitost rešila tranzicijsko Slovenijo pred razvojno zaostalostjo; prisilila je elite, da so morali delati kompromise, brzdati privatizacijsko ihto, vlagati v infrastrukturo in ohranjati institucije javnega dobrega. In ali niso prav to pogoji, ki so omogočili tisočim mladim iz delavskih družin izobraževanje, dostopne prostore in prosti čas, da so lahko začeli ustvarjalno pot? Ali ni to razlog, da je toliko umetnikov ostalo v domačem kraju in ga obogatilo, namesto da bi odšli v socialno izgnanstvo v Berlin?

O sindikalizmu pa moramo na kulturni praznik govoriti tudi zato, ker smo bili kulturno-ustvarjalni delavci v prvih linijah novih, fleksibiliziranih delovnih procesov.

Žalostna ironija našega razvoja je, da smo prav tisti delavci, ki smo največ dobili od prizadevanj sindikatov, tudi prispevali k njihovem razkroju. Skupaj z novinarji in drugimi kognitivnimi delavci smo bili med prvimi, ki smo podlegli sanjarjam o "svobodnem delu", odrešenem verig redne zaposlitve. Prvi smo hiteli odpirati s. p.-je in se iz delavcev preoblikovati v "fizične osebe z dejavnostjo", da bi lahko svobodno ponujali svoje storitve. Te ihte ni poganjala le možnost višjih zaslužkov, ampak tudi prepričanje, da ustvarjalci pravzaprav nismo zares delavci - da so delavci ljudje, ki s svojimi rokami premikajo komercialno robo, mi pa vendar premikamo znake na ekranih, barve na platnih, gibe in svetlobo v prostoru ... mar nismo v resnici bolj podobni čarovnikom? **In ali lahko našo čarovnijo vrednotiš z birokratskimi merili, kot je naprimer bruto plača v javnem sektorju?**

Direktorji in politiki so seveda pomagali pri propagiranju teh sanjskih prepričanj o neizmerljivi vrednosti našega dela, saj so jo lahko tako ves čas nižali. Lahko si predstavljamo veselje menedžerjev ob misli na delavce, ki si sami kupijo opremo, sami plačujejo stroške in najemajo prostore, si sami krijejo socialne prispevke, ki ne gredo nikoli na bolniško ... predvsem pa ne bodo nikoli v hišo pripeljali nadležnih sindikatov. Ustvarili so posebne statute in programe, da bi nas še bolj vzpodbudili v naši poti na svobodo, vključno s statusom *samozaposlenega v kulturi*. Mar ni to čudovito? Postali boste sami svoji šefi!

Trajalo je nekaj let, preden smo se začeli delavci zavedati, kaj se nam je dejansko zgodilo: svobodno delo v teh novih okoliščinah je namreč bila vse prej kot svobodna izbira - bila je prisila. Vsa podjetja so začeli govoriti isto: če hočeš delati pri nas, moraš odpreti s. p. In ko je prekarno delo postalo norma, je bila pogajalska moč trdno na strani šefov. Če ti ni všeč kratka pogodba za manj kot minimalno plačo, greš lahko drugam. Pri tem pa niso ostali pri ustvarjalcih, ampak so razširili model na takorekoč vse poklice. **Na obratu tisočletja je svobodno delo postalo sinonim za revščino in začeli smo govoriti o "prekarstvu".**

Negotov socialni položaj delavcev v kulturno-ustvarjalnem sektorju, v povezavi s hitro rastjo življenjskih stroškov, je botroval tudi krizi skupnega kulturnega življenja. Mladi se izseljujejo iz manjših občin v mesta, kjer pa prostori neodvisnega srečevanja in delovanja eden za drugim izginjajo. Srednješolci se namesto v lastnih klubih in centrih družijo na parkiriščih bencinskih črpalk. **Umetnost pa medtem tudi pri nas vse bolj postaja hobi za bogate, medtem ko množicam preostaja le še generična, iz Zahoda uvožena, masovna kultura.** Radijske programe usmerjajo algoritmi, umetniški performansi so okraski, ki "dodaja vrednost" nakupovalnim izkušnjam in državnim slovesnostim.

To je realnost, ki jo vsakega 8. februarja prekrivajo spektakli nacionalne kulture. Vsi, ki jim je dejansko mar za to, da bomo lahko prebivalci uživali in soustvarjali kulturne dobrine, pa se moramo trezno spopasti s stanjem na terenu. In zgodovinske izkušnje nam nazorno kažejo smer, v katero je treba kreniti: **kultura potrebuje sindikate in sindikati potrebujejo kulturo.** Kajti če bodo sindikalne centrale še naprej ignorirale zaposlitvene oblike, v katerem živi skoraj polovica delovno-aktivnih prebivalcev, za organizirano delo ni več rešitve. In če se desetisoči delavk in delavcev, ki nas sile kapitala izkoriščajo za razgradnjo zaposlitvene varnosti, ne bomo znali povezati in upreti, se lahko dokončno poslovimo od dostojnih življenjskih standardov ... Kultura bo seveda prva dobrina, ki bo žrtvovana varčevalnim ukrepom.

Prvi znaki preobrata so že tu. Novi val sindikalizma širom Evrope namreč v veliki meri poganjajo prav do sedaj nepovezani delavci v novih oblikah dela, od Uberja do dostavljalcev hrane in pogodbenih skladiščnikov ... Celotna neoliberalna Evropska komisija je priznala, da je prišel čas, ko jim morajo države omogočiti kolektivna pogajanja. **V konfederaciji Glosa-ZASUK smo ponosni, da smo lahko del tega gibanja in da pri nas prekarni delavci v kulturno-**

ustvarjalnem sektorju orjemo ledino v borbi za skupne pravice. Leta 2021 smo se začeli povezovati, letos pa smo že dosegli zgodovinski preboj v obliki uredbe o kolektivnem urejanju pravic samozaposlenih z javnimi kulturnimi zavodi in agencijami. Na ta način se utirajo nove poti k organizaciji prekarcev tudi v drugih sektorjih, v širši koaliciji z njimi pa vidimo potencial za oživitev sindikalizma v Sloveniji.

Od vsakega izmed nas bo to terjalo konkretne korake, spremembo miselnosti, pa tudi angažma na svojem področju - nobena sindikalna centrala ne more zmagati brez aktivnih članov! Imamo pa vse več dokazov, da se splača in da so spremembe možne. Pred leti so nas navdihovali čileanski protestniki, ki so jim velik zalet dajali tudi kulturni delavci - na ulicah Santiaga so skupaj vzklikali: "Neoliberalizem se je rodil v Čilu, in v Čilu mora tudi umreti." Na podoben način si našo zgodovinsko pot predstavljamo tudi sami: **prekarno delo se je rodilo v ustvarjalnem sektorju in ustvarjalci smo tisti, ki ga moramo ubiti.**